

Szeged erdészete.

Irta: **Kiss Ferenc.**

(Folytatás.)

Az erdősítések harmadik korszaka.

Szeged város közönsége az 1885. évi 41.379. sz. jóváhagyott jegyzőkönyv alapján állami kezelésbe adja a tulajdonában lévő erdőket a következő feltételek mellett: a városi erdőknek a fennálló törvény értelmében való kezelését 1886. év január 1-től átveszi az államerdészet azzal a kijelentéssel, hogy az erdőtörvény szerinti kihasználásoktól eredő jövedelem a várost illeti, s minden egyéb erdőbirtokos joga érintetlenül marad.

A város közönsége az erdők kezeléséért, a művelési munkálatok teljesítéséért évenként 6500 frt-t fizet. Ezért a kezelési átalányért az állam köteles a törvényes kezeléshez megkívántató számú erdőtisztet alkalmazni, valamint évenként legalább 100 k. hold erdősítést végezni. A beerdősítendő területek gazdasági művelése után befolyó jövedelem az államerdészetet illeti.

Az államerdészet a kezelést egyelőre 20 évre, illetőleg ezen a határidőn túl is vállalja; de a városnak joga van felmondani, s az állami kezelés a felmondás napjától számítandó 2 év múlva megszűnik.

A törvényhatóság köteles arról gondoskodni, hogy a kezelés sikeres teljesítése céljából szükséges számú erdőőr rendelkezésre álljon; a létszám nem lehet több, mint minden 1200 k. hold után 1 erdőőr.

A kezelő erdőtisztek az államerdészet igazgatási és fegyelmi hatósága alatt állanak.

Az államerdészet elvállalja a kezelése alatt álló erdők gazdasági üzemtervének az elkészítését.

A kezelésbe vett erdőknek és a felújított területeknek az őrzéséért az államerdészetet anyagi felelősség nem terheli. Az erdőőrök törvényszerű eljárásának ellenőrzéséért az erdőtisztek saját felsőbbségüknek felelősséggel tartoznak.

A város polgármestere által felfogadott erdőörök az államerdészet feltétlen rendelkezése alatt állanak; ha valamely okból alkalmatlanoknak mutatkoznak, a kezelő tiszt indokolt jelentésére a polgármester által elbocsáthatók.

A város köteles az erdőtisztek részére a kincstári, hasonló rangosztályú tisztviselők számára megállapított mennyiségben a tüzfát, földilleményt és lakást díjtalanul kiszolgáltatni és a jogos marhaállomány díjtalan legeltetését — az erre a célra kijelölt erdőrészben — megengedni.

Az állami kezelés teendőinek ellátására tervezett erdőgondnokság vezetésével a miniszter az 1885. évi 41.379. sz. rendelettel *Kiss Ferenc* magyar kir. erdészt bízta meg és utasítja, hogy a város polgármesterénél 1886. évi január hó 1-én jelentkezzék.

Az erdőőrzést a város által felvett, de az erdőgondnokság vezetője alá rendelt, nyugdíjjogosultsággal bíró 6 erdőőr látta el.

Az első teendő az évi fahasználatnak a helyszínen való kijelölése, az átadáshoz szükséges térképek elkészítése és az erdőterületekről szóló kimutatás összeállítása volt. Az átadást, illetve az átvételt egy bizottság végezte (április hó 19., 20., 21. és 22. napján), amelynek tagjai a következők voltak: a város részéről a polgármester képviselőjében *László Gyula* gazdasági tanácsnok, *Pálfy Antal*, *Papp István* törvényhatósági bizottsági tagok és *Kriszt Sándor* alkamrás. Az erdészeti bizottságot *Kovács Albert* elnök és *Pillich Kálmán* tag képviselték, az államerdészet részéről *Roszinszky Béla* kir. erdőfelügyelő és *Kiss Ferenc* m. kir. erdész vettek részt.

Az erdőbirtokos város az állami kezelésbe vétellel kapcsolatosan engedélyt kapott az ártéren lévő összes és a homokon egyes kisebb erdősoportoknak és a nagyobb csengelei erdőnek a kicserélésére. A város ezek helyett a területek helyett Alsótanyán az ottani erdőkkel szomszédos kopárosodó legelőkből a szükséges területet felajánlotta. A bizottság a csereterületek kijelölésére is felhatalmazást kapott. A miniszteri leirat a város erdeit a királyhalmi

erdészeti szakiskola kezelésébe adott 647.1 k. hold erdőn kívül 6583.8 k. holdban állapította meg.

A bizottság helyszíni gondos bejárással, a leirandó és a csereterületek minőségét bírálva végezte munkáját. Figyelemmel volt arra is, hogy az erdő határai lehetőleg hosszabb, egyenes vonalak legyenek, másrészt arra is, hogy ne csatoljon jobb minőségű legelőterületeket az erdőkhöz. Ezért a bizottság többször csak hosszabb vita után tudott megegyezni, mert a gazdaképviselek egy félholdas jobbaeska legelőnek az erdőhöz való csatolása ellen mindig erősen síkraszáltak; holott ez rendesen csak nagyobb hátrányok árán lett volna mellőzhető.

Az átadási, illetve átvételi jegyzőkönyv szerint az erdőhöz került 1903 k. hold 157 négyszögöl legelő, leírtak 1834 k. hold 45 négyszögöl homoki és ártéri erdőt, az utóbbi 339 k. hold 1275 négyszögölet tett ki.

A fent kijelölt 6583.8 k. hold erdőből még 1884. évben a Pálffy, Alsó- és Felsőcsorvai erdőben 5460 k. holdat véd-erdőnek nyilvánítottunk. Ezeket a területeket azonban a véd-erdők sorából töröltük, mert a helyi viszonyok megismerése után kiderült, hogy az erdőtörvény által megjelölt véd-erdő fogalmának nem felelnek meg. (Mivel t. i. az erdő törvény az irtást az ilyen területeken tiltja, sikeres felújításuk lehetetlen lett volna.) A csorvai erdőrészben már az 1888. évben irtással és mezőgazdasági használatlaltal végeztük az erdősítést, ellenben a Pálffy-erdőben 1895-ig — a véd-erdők sorából való törlésig — mezőgazdasági előkészítés nélkül. A Tisza és Maros árterületében levő erdők 1856 óta, vagyis 30 év alatt természetes úton magról közel 300 k. holdra szaporodtak.

Az első, legsürgősebb teendők egyike az üzemterv elkészítése volt. Az egész birtokot 11 vágássorozattal 6 üzemosztályba soroztuk. Erre azért volt szükség, hogy a gyér lakosság miatt a vágások kihasználásához és beerdősítéséhez elég munkaerő álljon rendelkezésre; másrészt, hogy a lakosság minél közelebb szerezhesse be faszükségletét. A B. és D. üzemosztály jórészben 18—20 éves akácok volt, éppen ezért 20 éves vágásforgóban kezeltük, hogy az akác-

állomány a kihasználásig túlságosan el ne öregedjen. Az *A.*, *C.*, *E.* és *F.* üzemosztálynál 30 éves vágásforgót állapítottunk meg, hogy egy évre túlságos sok erdősítendő terület ne essék, mert a szerződés szerint csak 100 k. hold erdősítése volt kötelező. Az első 3 évet a folyó teendőkön kívül az egész erdőterület felmérése, becslése és az üzemterv elkészítése vette igénybe. A második évtől 3 évi időtartamra segítségül *Ulreich* Gyulát, a későbbi, legutolsó zágrábi erdőigazgatót helyezték, mint erdőgyakornokot kisegítőnek a gondnoksághoz. Az üzemterv alapján 1888-ban megkezdtük a rendszeres kihasználást és ezzel kapcsolatban a mesterséges felújítást. Az állami erdők kezelésének igen fontos feladata volt a nagyrészen elpusztult öreg csomorosnyár-állományoknak értékesebbekkel való kieserélése.

A *fahasználatokat* a tanyai lakosság részes munkával végezte. A vágásterületeket 1 k. holdas részekre osztottuk fel s minden parcellát külön adtuk ki a vállalkozóknak. A mesterségesen felújítandó területeken a fát tuskósan kellett kiszedni, hasáb, dorong és rőzsére feldolgozni. Az első évben — a régi szokást szem előtt tartva — a kitermelt anyagból a hasábfának egyharmadrészét a dorong, rőzse és tuskónak felét kapta a vállalkozó, de ezért köteles volt a városnak eső részt a kijelölt faraktárba saját fuvarával behordani és választékok szerint az erdőgondnokság utasításai alapján szabályszerűen rakásolni.

A vállalkozónak joga, de kötelessége is volt a kitermelt parcellát két évig mezőgazdaságilag használni, még pedig az első évben kapás, másodikban kalászosok termesztésére. A parcellát a második év őszén fel kellett szántani és az erdősítéshez előkészíteni. Az államköltségen beültetett parcellákat a vállalkozó köteles volt az első és második évben kétszer megkapálni; de joga volt a sorok között alacsony kapásnövényeket termesztetni, úgyhogy, a csemetesoroktól jobbra és balra 40 cm pásztát üresen kellett hagyni. Napraforgó („tányéricsa“) tenyésztése tilos volt, mert ez a különben is sovány homoktalajt nagyon kiélte.

A természetes úton felújított vágásokból csak a fát kellett kitermelni a fenti feltételek mellett.

Miután a parcellák minősége nem volt egyforma, a jobb részek kiadásánál verseny fejlődött ki; hogy a vezető tisztet részrehajlással ne vádolhassák, másrészt, hogy a többet érő parcellából a birtokosnak is haszna legyen, a parcellák kiadása már az első év után árveréssel egybekötve történt és ha egy gyengébb parcellára vállalkozó nem akadt, egy jobbal párosítva került értékesítésre. Az árverés szabályszerű árokásás megígérésevel történt, a legkisebb ígéret 10 öl volt. Ezáltal elértük azt, hogy a 6583.8 k. hold erdőterület összes határvonalait csakhamar mindenütt árok biztosította.

Gyakran előfordult, hogy a vállalkozók a hasábfának valót dorongfa közé rakták. Ennek a megakadályozása céljából feltételképen kikötöttem, hogy a hasáb- és dorongfa egyforma részesedés mellett vállalható csak el. Ezt fokozatosan odáig fejlesztettem, hogy az összes választékokra egyforma részesedést állapítottunk meg, amely még a kiszedett gyökerre is kiterjedt. Az utóbbira az irtással felújított ákacosoknál volt szükség, mert minél több erős gyökeret szedtek ki, annál gyengébb volt a gyökérsarjadzás. Sőt később ki kellett kötni, hogy a fa kiásásánál a gödör átmérője nem lehet nagyobb a fa föld feletti átmérőjének 6-szorosánál.

A viszonyok nagy változásának jellemzésére felemlítem, hogy 1919 után az ákácállományok részes kitermelésénél az állami kezelés kezdetén elért egyharmadrész az összes választékoknak $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{12}$ részére zsugorodott össze és ezenkívül egy jobb 1 k. holdas parcellára még 10—15 jó aranykoronát is fizettek készpénzben. Ez az áldatlan verseny ma már megszűnt. Jelenleg a termelők a faanyag $\frac{1}{7}$ — $\frac{1}{8}$ -át kapják 6—10 pengő ráfizetés mellett.

A városnak eső összes faanyagot, amelynek főleg a tanyai lakosság szükségletét kellett kielégíteni, minden év december havában árverésen értékesítettük. Az anyagot a vágások vagy erdőéri lakások mellett lévő faraktárakban választékok szerint rakásoltuk. Az eladandó anyagból a tűzifára ölenként, a szálfá, tuskó és gyökerre rakásonként, a rőzsére 250 kévés kazlanként történt az ígéret. A háború

után a nagy fainség a városiakat is arra kényszerítette, hogy a tanyán szerezzék be szükségletük egyrészét, ami a városra nagy előnnyel járt, mert az újonnan települt erdők kihasználásával a tanya a készletet nem tudta már felhasználni. 1927-ben megnyílt a városi gazdasági vasút, ettől kezdve a város a szer- és tűzifa nagyobb részét vasúton beszállítja s vele részben saját szükségletét fedezi.

Mesterséges erdősítések.

Hogy az erdősítések sikerre vezethessenek, szükséges volt a talaj kellő előkészítése. Hogy ez kellő gondossággal végrehajtható legyen, meg kellett állapítani a léptenyomon változó homoktalajok minőségét. Az első időben a tisztások minőségének becslésénél a talajrészlet domborzati viszonyai, a fel- és altalaj színe szolgált alapul, amelyet elég jól meg lehetett állapítani a 65 cm mélyen kiásott ültető gödrök földjéből. A fával borított területeknél becses útbaigazítással szolgált a fanem és annak a növekedése.

A gyakorlat azonban csakhamar rávezetett arra, hogy a tisztásoknak az előbb említett mód szerint való becslése nem adott kellő támpontot a talaj előkészítéséhez és az ültetendő fanemek helyes megválasztásához.

A homoki növényzetnek elég nagy a változatossága, a talaj igénye és ugyanazon fajok különböző tenyészetek csakhamar rávezetett arra, hogy a talaj minőségének az erdősítés szempontjából való értékeléséhez az akkori általános tudás mellett elég pontosságot szolgáltatott a növények különböző társulásából és növekedéséből levonható tanulság. A vegyész ugyan megállapíthatja a talaj alkotó elemeit, de hogy ezek együttműködése hogyan érvényesül a természetben, azt csak a rajta élő növényzet mutatja meg. Én magam már 1891-ben gyakorlatilag is alkalmaztam a növényekből levonható következtetéseket. Ezt a módszert addig fejlesztettem, hogy 1913-ban az Országos Erdészeti Egyesületben „Az alföldi erdőterületek erdősítésénél követendő újabb eljárások“ címen tartott előadásomban a

nyilvánosság elé léphettem vele. A további megfigyelésekből és tapasztalatokból leszűrt újabb eljárást az Erdészeti Kísérletek 1926. évi folyamában „Talajélet az Alföldön és a talajnak javítása“ című tanulmányomban hoztam nyilvánosságra. Ez a kezdeményezés nemcsak hazánkban fejlődött örvendetes tudományos fokra, hanem Svédország után már Németországban is igen nagy fontosságot tulajdonítanak neki.

A homoktalajon vadon élő növényeket a természet olyan nagy mértékben ruházza fel a létfeltételükhez szükséges szervekkel, hogy tápanyag- és vízszükségletüket a legnagyobb akadályok legyőzésével is megszerzik. Miután ezekkel a tulajdonságokkal a fákat túlszárnyalják, legnagyobb ellenségeiké válnak. Ezt a létért való harcot csak úgy fordíthatjuk az ültetés által egyensúlyában megbolygított facsemeték javára, ha az ültetés előtt a talajon élő növényeket eltávolítjuk, még pedig úgy, hogy addig is, amíg a kiültetett csemete megerősödik, szántással vagy fordítással és a faszoroknak bizonyos ideig való kapálásával tartjuk tisztán a talajt. Ezért van szükség okvetlenül az előzetes talajművelésre a homokon. Az egyszerű tanyai ember azt mondja, ezeftől a munkálatoktól megszeli a talaj.

A homokon alkalmazott fák közül talajművelés nélkül sikerrel csak a fekete- és erdeifenyőt ültethetjük, a zsengebb talajokon egy- vagy kétéves korban akár fűrővel is. Ezeknek a talajoknak a jellegzetes növényei: *Poa angustifolia*, *Agrostis alba*, *Leontodon hastilis*, *Carex flacca*, *Brunella vulgaris*, *Juncus Gerardi* és *Trifolium repens*.

A duna tiszaközi homoki erdőknél különösen nagy jelentősége van a fekete- és erdeifenyőnek, mert csak ezek szakszerű telepítésével akadályozhatjuk meg a használatok tartamosságának a csökkenését. Az V. és VI. termőhelyű akácoknak fenyvesekké való átalakításával már elkészültünk. Ne féljünk azonban ennek a hibának a mielőbbi jóvátételétől. A siker nem maradhat el, amint azt az E. L. 1939. évi január havi füzetében „A duna—tiszaközi homoki

erdők használatának tartamosságáról“ című tanulmányomban tényleges adatokkal igazoltam.

Igen fontos volt az ültetés kötelékének a megválasztása is. Általában szabály, hogy csak annyi csemetét ültessünk, amennyi fiatal korban a neki szánt növétezen a fejlődéséhez szükséges táplálóanyagot megtalálja. Olyan fane-meknél, melyek már az első években is nagyobbra nőnek, különösen, ha a gyökerükön kevés a gyökérszőr, (mint pl. az akácnál), gyérebbe ültetést kell alkalmazni. Itt elmehe-tünk akár a két méter sor- és csemetetávolságig is; míg ellenben a fiatal korban lassan növe tölgnél a kötelék 1.5 méter sor- és csemetetávolságnál nagyobb semmiesetre se legyen.

A csemete elültetésnél különös gondot fordítottunk arra, hogy a gyökerek függőlegesen legyenek a földben, ne pedig felkunkorodva és a csemete a gödör közepén álljon, ne pedig a szélén. A befedésnél akkor kell megnyomkodni a csemete gyökerére hányt földet, midőn a gödör félig megtelt, nem pedig a gödör teljes betöltése után, mert az utóbbi esetben kétszeres munkával sem lehet elérni, hogy a gyökér körül hézagok ne maradjanak.

A természetes felújítást az akácnál kétféleképen végeztük: tuskóra vágással és irtással, az idősebb egyede- ket minlig ortolással újítottuk fel, a fiatalabbakat tuskó- ról. A IV., V. és VI. termőhelynek megfelelő akácok igen rosszul újultak, akár tuskóról, akár ortolással történt a fel- újítás. Különösen a füves területeken maradt el a felújulás.

Az erdőbe fektetett ültetési költség tőkéje és kamatai hosszú idő múlva térülnek vissza, ezért az olcsóbb magve- téssel történő felújítással is megpróbálkoztunk. A Rivó erdő délnyugati oldalán mintegy 5 k. hold tisztáson 1888-ban szabályszerű kötelékbe rendes ültető gödröket ásattam, de ezeket azonnal be is temettük, amivel mintegy a fordítási munkálatot óhajtottam utánozni. Az így elkészített gödör- helyekre mindenüvé 8—10 cm távolságra 3 szem akácmagot vetettünk el. Az eredmény azonban a semmivel volt egyenlő, holott búzatermő talajon a gróf *Wenckheim*-féle kigyósi

birtokon vetőgéppel vetett magból származó, sikerült erdő-sítéseket láttam.

A feketefenyőnél — miután több helyen találtam természetes úton települt egyedeket, a maghullást utánözva 1920-ban szintén megpróbáltam a mesterséges magvetést. Lehetőleg elrejtett helyre raktam ki a magot egyenként, hogy a kis kikelő csemetéket a madarak tönkre ne tegyék, azonban ez sem vezetett eredményre, mert vagy egyáltalában ki sem kelt, vagy a gyepes részbe a mag 90%-át megették az egerek.

Az akácállományokban már fiatal korukban igen sok töben bélkorhadt egyedét találtam, aminek oka az alacsony törevágás lehetett. Ezért próbát végeztem a kiültetendő csemetéknek $\frac{2}{3}$ magasságban való levágásával; mert a közvetlenül a földfölötti, harmatban gazdag talajfelszín legalkalmasabb a nyílt sebek fertőzésére, míg a magasabb levegőjárta helyen lévő kisebb sebekét kevésbé fenyegeti veszély.

Ápolás.

A kiültetett csemetéket a második évben már felnyestük és ügyeltünk arra, hogy a nyesés az egészséges, szabályos fejlődést szolgálja. A sarjerdőket a második évben először megritkították, úgyhogy, egy tuskón legfeljebb a 3 legszebb, egészséges szál maradjon meg, míg a gödör szélén arányosan elosztva legfeljebb 5 szálat hagytunk, amelyeket szintén felnyestünk. Ez a művelet 2 évenként ismétlődött, a sarjaktól az elmaradottakat is eltávolítottuk. A nyesésnél nagy gondot fordítottunk arra, hogy a törzs meg ne sérüljön, de ággöcs se maradjon. Négyéves korig a korona $\frac{1}{3}$ -a, később fele, idősebb korban $\frac{2}{3}$ része marad érintetlen.

A nyesésekből nyerhető rőzsének igen nagy jelentősége van, mert a legszegényebb osztály tüzelő fája, amely ennek hiányában a szalmát tüzeli el, ami kimondhatatlan gazdagsági kárral járt a homokon. Az évi rőzsetermés Szegeden jelenleg már 5000 k. hold körüli homok szalmáját adja

vissza a talajnak. De ez viszont az erdőre is kedvező, mert myeséssel a törzsképzést kézben lehet tartani és nemcsak, hogy pénzbe nem kerül, de jövedelmet is hajt.

Az áterdöléseket a záródás mérve szerint — annak megbontása nélkül — végeztük. Fiatalabb korban azonban az áterdölés és nyesés nem végezhető egy évben, hogy a megsebzett törzsek a nyeséssel támadt hézagok miatt le ne törjenek.

A legeltetés.

A legeltetés rendes mederbe terelése igen nehéz munkába került. A régebbi idők rossz szokása avval is erősödött, hogy a városi erdőmester huzamosabb betegeskedése miatt a kellő ellenőrzést nem gyakorolhatta; így a tilos legeltetésre különben is hajlamos nép visszaélt a helyzettel.

Az állami kezelés kezdetével a legeltetés igen szűk korlátok közé szorult. Csak azokban az öreg erdőkben volt szabad legeltetni, amelyek felújítása mezőgazdasági használat mellett történt. A legeltetést azonban itt is ahhoz a feltételhez kötötte, hogy az évi béren felül 4—6 hétig a marhafalkát az erdőbe kellett állítani, a delelő helyeknek trágyával való megjavítása céljából. Amint az öreg nyárfák kihasználása megszűnt, az erdei legeltetés is a múlté lett. Míg a mindig legelőéhes tanyai nép ebbe beletörődött, sok rábeszélésre, felvilágosításra és szigorú megtorló eljárásra volt szükség. Az országgyűlési képviselők a régi időkben is igyekeztek a tanyai polgárokat részükre megnyerni, azért az erdei legelők engedélyezése ügyében szívesen jártak el. Különösen nehéz helyzetbe kerültem mint kezelő erdőtiszt az 1897. évi aszály alkalmával, amidőn az akkori képviselő a földművelésügyi miniszterhez fordult az erdei legelő felszabadítása tárgyában. Tudtam azonban, hogy a legeltetéssel az erdőben okozott kár messze felülmúlja az ebből származó értéket és ezért igen elszántan léptem fel az erdő érdekében és pedig sikerrel. A nép indokolatlan haragját a szükség elmultával a tisztelet és megbecsülés váltotta fel, amit többé semmi sem zavart meg. A nép belátta, hogy a

merev álláspont és szigor nem ellene irányult, hanem csak kötelesség volt. Ez a megbecsülés nem volt látszat, bebizonyítja az is, hogy a kommün alatt, midőn a gazdtalan tanyákon sok visszaélés történt, az én üres, tőlem 32 km-re levő tanyámról egy szalmaszálat sem tulajdonítottak el annak ellenére, hogy erdőügyben szomszédaim közül igen sok embert voltam kénytelen a kihágási bíró elé állítani.

Igen nagy erő állt mellettem: az egyenlő, igazságos elbánás, akár szegény, akár gazdag, paraszt vagy úr dolgában ítélkeztem.

Összehasonlítás.

A fafaj szerinti megoszlás a gazdasági üzemterv szerint kat. holdakban:

	akác	nyár	tölgy- kőris	fekete- fenyő	tisztás	összesen
1887-ben	422.7	3244.4	12.5	—.—	2714.8	6394.4
1925-ben	4379.9	604.6	107.2	879.1	487.2	6458.—

vagyis az 1887. évben az értékesebb akác, tölgy és kőris területe összesen csak 435.2 kat. hold volt, ami 1925-ben 4487.1 kat. holdra emelkedett. Ezen kívül a rosszabb talajokon 879.1 kat. hold feketefenyőt telepítettünk talajjavító fanem gyanánt. Hogy ez mit jelent talajérték-gyarapodásban, „A duna-tiszaközi homoki erdők használatának tartamossága“ című tanulmányomban az E. L. 1939. évi I. füzetében tettem közzé. A tisztások 2714.8 kat. holdról 487.2 kat. holdra apadtak. Az átlagos zárlat pedig az 1887. évi 0.35-ről 0.68-ra emelkedett, a tényleges fatömeg volt 1887-ben: akác 8706 m³ nyár 41.424 m³, összesen 51,130 m³, amely 1925. évben akácból 65.010 m³, nyár 16.740 m³, feketefenyő 13.194 m³, vagyis összesen 94.948 m³-re emelkedett; hogy ez értékben mit jelent, magyarázatra nem szorul.

Míg az állami kezelés első éveiben az évi fahasználatok alig fedezték az évenként fizetendő 6500 frt kezelési járulékot, addig az 1937. évi hivatalos városi zárszámadásban a bevétel 286.211 pengő 43 fillérrel szerepel. Nem hall-

gathatom el azonban, hogy ehhez a fényes eredményhez a konjunktúra is hozzájárult.

*

1918 november hó 1-től kezdve szomorú állapotok következtek be. A kömmün a tanyai lakosság józanságát is megzavarta. 1919-ben pedig Alsótanya Szabadkával határos részét a szerbek szállták meg. A Szegedtől Szabadka felé eső részt 9 km-es sávban francia csapatok tartották megszállás alatt; úgyhogy a város erdeitől az erdőhivatal teljesen el van zárva 1919 március havától kezdve.

Az 1918. évi december 13-tól kezdve és az 1919. évi január hó 21. és 22-én megtartott fa-, illetőleg erdei legelőárverésen az árverező bizottság csak a legnagyobb önmegtartóztatás és a helyzettel való megalkuvás mellett tudta lebonyolítani a faárverést. A kikiáltási ár után gyakran hangzott el, hogy az erdőt mi ültettük és az a mienk.

A legnagyobb baj azonban az erdőkben, *korra való tekintete nélkül*, üzött általános legeltetés, ezt minden áron korlátok közé óhajtottam szorítani, azért több helyen az erdőket szabályszerű feltételek mellett akartam legeltetésre kiadni, bármily csekély bérért. Egyrészt azért, hogy a magántulajdon elvét megőrizzem, másrészt azért, hogy felelős személyek kapják a legeltetési jogot. A kommunizmus főfészkében, a mérgesi védkerületben próbálkoztunk meg először az árveréssel. Elég sok érdeklődő jelent meg, azonban a hangulat sokkal követelőbb volt, mint a decemberi faárverés alkalmával. A haretérről hozott mannlichereket a tanyaiak az erdőőri lakás falához támasztották, arról azonban hallani sem akartak, hogy csak kijelölt helyen és bérért legeltethetnek; folyton a szabad legeltetéshez való hozzájárulásomat követelték, azt hajtogatták, hogy az csak tőlem függ. Azonban erre még fenyegetésekkel sem bírtak rávenni; sőt kijelentettem, hogy az erdőőr felügyel a legeltetőkre, s elkövet mindent, hogy mihelyt lehet, a kihágók ellen az eljárás meginduljon. Ezután elindultunk a csorvai erdőőri lakáshoz, ahol az előbbihez teljesen hasonló fogadtásban részesültünk és az eredmény is ugyanaz volt. Meg-

jegyzem, hogy az árverés előtti éjszakán a mérgesi erdőőr szobájának ablakán egyszer, a csorvai erdőőr ablakán pedig kétszer lőttek be.

Az akkori kormánybiztos tudományosan is alátámasztott javaslatomra az erdei legelőket beszüntette, de ennek sem volt eredménye. Szomorú képet mutattak az erdők 1919 tavaszán. Nem láttam még, hogy a marha a fekete fenyőt lelegelte volna (csak a birka és őz vetemedik erre), de ebben az évben sokat találtam. Az volt a szerencse, hogy csak kevés íleig tartott ez az állapot.

A várost árvíz ellen biztosító védőtöltés előterében a 38 éves kocsonyás tölgy-, nyár- és fűzerdőt a lakosok teljesen kivágták és elhordták. Nem kímélték meg az országúti menti fasorokat sem, de csak a tanyák széléig, a tanyák között vezető útszakaszon egyetlen fát sem loptak el.

A tanyaiaknak ez a viselkedése azzal indokolható, hogy szükségüket a vágásokból beszerezték, a fölösleges fát pedig értékesíteni nem tudták, miután a városba nem juthattak.

A szerbek a Dóbó és Kőröséri erdőt, valamint a Rivó erdőnek a Rózsa József-féle szélmalomtól vezető 6 öles nyiladékon alul lévő részét tartották megszállás alatt. Az erdőben kárt nem okoztak, csak a szabályszerű vágásterületet termelték ki s az anyagot 1920-ban Szabadkára szállították. A szegedi lakosok azonban a tilos legeltetést ellenőrzés nélkül nyugodtan gyakorolták. Fát is többet tulajdonítottak el, mint a rendes körülmények között. A szerb járőrök nemigen tisztelték a határt, mert az ettől 6 km-re levő szakiskolába is ellátogattak párszor, amíg a vörös katonák a város tanyájába és a szakiskolába be nem települtek.

A hivatal személyzete az erdőktől teljesen el volt zárva egészen 1919. év szeptember 6-ig, amidőn a déli francia hadsereg főparancsnoka, *Franchet d'Esperay* rendelkezésére nála kihallgatásra meg nem jelentem. Megkérdezte, hány hold erdőt kezelnek s milyen megszállás alatt van, a Kun-kormány alatt tettek-e kárt, az erdőőrök megbízhatók-e, vágások folynak-e? Midőn azt feleltem, hogy nem,

mert az elzáró francia vonalon nem mehetek át, azonnal intézkedett, hogy határátlépési igazolványt kapjak. Ezt szeptember 7-én meg is kaptam és ettől az időtől kezdve a kezelési teendőket akadály nélkül végezhettem.

Első teendőm az volt, hogy a városban lévő sok munkanélküli szociálistáknak az erdőben munkát adjak. Október 14-én 40 szocialista munkást állítottam be az alsó-ásotthalmi vágásterület kihasználásához. Midőn azt befejezték, az előző évben szálfának meghagyott akácok hasábfának való feldolgozásával bíztam meg őket. Ugyanis a tűzifára sokkal nagyobb szükség volt, mint a szerfára. A Klauzál-erdei és mérgesi faraktárban 1 öl hasábfáért, ha a szálfá nem volt töves, 80 fillért, ha igen, 90 fillért kaptak.

Miután a városban igen nagy a tűzifáhiány, — a határzár miatt idegen tűzifa nem jöhetett be — a vágásokban kitermelt tűzifa beszállítását rekvirált fuvarosokkal bonyolítottam le.

A fuvarosok kirendelését a pusztai kapitány végezte. November 12-én azonban már kénytelen voltam hozzá átírni, intézkedjék az iránt, hogy a fuvarosok legalább 8 órára már a faraktárban legyenek. Egy koci fuvarnak legalább 5 q súlyú tűzifát kellett beszállítani a városba. A királyhalmi védkerületbe 1240, a mérgesibe 2000, az öttömösibe 170, a csorvaiba 200 fuvart irányoztam elő. Eleinte elég jól ment a munka, azonban a tanyai polgárok igen hamar megunták az ingyen fuvart, úgyhogy az előírányozott anyagot ezzel az erővel nem tudtuk beszállítani.

A csengelei nem állami kezelés alatt álló, általam 1890. évben telepített erdőből 1920-ban 2000 öl akáctűzifát termeltek ki. Ugyanis az erdő csak 4 km-re volt a budapest—szegedi vasút csengelei állomásától és így a tűzifának a városba való szállítása olcsóbb és könnyebb volt.

Meg kell még emlékezni az 1920. és 1921. évi karácsonyfaszükséglet fedezéséről. A szokásos helyekről Szegedre egyáltalán nem lehetett karácsonyfát szállítani. Hogy ezen a szép örömnepen a karácsonyfa mégse hiányozzék egészen, a polgármesternek javasoltam, hogy a felsőcsorvai

fiatal feketefenyő-erdőből a kitermelendő, elnyomott fákat adja át a közületeknek, a szegényebb sorsúak szükségletére az ugyanezen erdőben lévő felhagyott sűrű feketefenyő-csemetekertből kisebb fácskákat bocsássa rendelkezésre. A közönség nagy hálával és örömmel fogadta a városba szállított és kiosztott karácsonyfákat.

*

Die Forstwirtschaft der Stadt Szeged. Von *F. v. Kiss.* -- (Fortsetzung).

Auszug erfolgt mit dem Schlussteil der Abhandlung.

*

Les forêts de la ville de Szeged, par *F. de Kiss.* — (Suite.)

Le résumé sera donné à la fin du memoire.

*

Forestry of Szeged. By *F. de Kiss.* — (Continuation.)

Summary will be published with the last instalment.

